

Benito Pérez Galdós

Miauw

Roman

Uit het Spaans vertaald met nawoord
door Adri Boon

2012
Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden
www.mkw-uitgevers.nl

Introductie

Miauw is misschien wel de intiemste roman van Benito Pérez Galdós (1843-1920), de Spaanse evenknie van Dickens en Balzac. Met groot inlevingsvermogen wordt de ziel en de psyche blootgelegd van de even rechtschappen als plichtsgetrouwe ambtenaar Villaamil, die na bijna veertig jaar trouwe dienst door een gril van het lot ontslagen wordt en zijn pensioen in rook ziet opgaan. Villaamil heeft nog een gezin te onderhouden en doet wanhopig allerlei verwoede pogingen om weer in dienst te worden genomen. In de steek gelaten door zijn familie, die de ernst van de situatie maar niet wil inzien, bindt hij de strijd aan met de duistere krachten van de bureaucratie. Geleidelijk groeit in hem het besef van het hopeloze van zijn inspanningen en van zijn absolute eenzaamheid. De enige die zijn hart nog weet te beroeren is zijn kleinzoon Luis, die visoenen van God heeft en hem het laatste zetje geeft dat nodig is om het pad van de meest radicale loutering in te slaan.

Op lichtvoetige maar daardoor niet minder aangrijpende wijze vertelt Galdós het verhaal van een vertwijfeld mens die een voor een de banden met het aardse doorsnijdt en het lot in eigen hand neemt.

Een van de grootste Spaanse schrijvers van de negentiende eeuw was Benito Pérez Galdós (1843 – 1920), auteur van een indrukwekkend oeuvre van historische en contemporaine romans, toneelstukken en artikelen. Wij hebben een aantal van de belangrijkste romans van Pérez Galdós uit de periode rond 1880 in Nederlandse vertaling uitgebracht, zie deze pagina: [Benito Pérez Galdós](#)

Miauw

I

Om vier uur 's middags kwamen de kinderen van de openbare school aan de Plazuela del Limón met hels kabaal naar buiten gestormd. Van de vele lofzangen op de vrijheid die in verschillende landen zijn gecomponeerd klinkt er niet een zo mooi als het lied dat de slaven van het lager onderwijs aanheffen wanneer ze, bevrijd van de kluisters der schooltucht, joelend en springend 'de straat opgaan.' De dolle drift waarmee ze de meest halsbrekende toeren uithalen, het lastig vallen van vreedzame voorbijgangers, hun onbesuisde geldingsdrang die soms uitloopt op klappen, tranen en blauwe plekken, lijken wel een voorafspiegeling van de revolutionaire triomfen die de mens in minder gelukkige tijden zal vieren... Nou goed, zoals ik zei, ze stoven weg. De laatsten wilden de eersten zijn en de kleintjes gilden nog harder dan de groten. Een van hen, een iel jochie, maakte zich uit de meute los om in zijn eentje stilletjes naar huis te gaan. Maar zodra zijn schoolkameraden hem alleen zagen weglopen, of wegvluchten, want daar had het meer weg van, renden ze hem achterna en bestookten hem met allerlei flauwe grappen. Eén greep hem vast bij zijn arm, een ander bepotelde zijn gezicht met een stel onschuldige handjes, een staalkaart van wat er in de wereld aan smerigheid te vinden is, maar hij wist zich los te rukken en... weg was hij. Toen begonnen een paar van de brutaalsten, luidkeels mauwend, stenen naar hem te gooien terwijl de rest mee krijste:

'Miauw, miauw.'

De arme jongen die op deze manier te grazen werd genomen, heette Luisito Cadalso. Het was een tamelijk schriel ventje, kortademig en bleekneuzig, acht jaar, hooguit tien, en zo bleu dat hij vriendschappelijk contact met zijn klasgenoten vermeid, beducht als hij was voor de lolletjes van sommigen en niet in staat ze met gelijke munt terug te betalen. Als de anderen kattenkwaad uithaalden, stond hij meestal aan de kant; tijdens het spelen was hij altijd de sloomste en sukkeligste, en hoewel het braafste jongetje van de klas, was hij zeker niet de begaafdste, misschien omdat hij door zijn verlegenheid niet goed kon verwoorden wat hij wist of niet goed kon verbloemen wat hij niet wist. Hij woonde in de Calle de Quiñones, tegenover de vrouwengevangenis, en toen hij op weg naar huis de hoek omging en de Calle de las Comendadoras de Santiago insloeg, kwam een van zijn klasgenoten naast hem lopen. Het ventje zeulde een hele vracht boeken mee, zijn lei bungelde op zijn rug, in zijn broek zaten knieën tot op de grond, een blauwe pet bedekte zijn kale knikker en door zijn spitse snuit leek hij op een muis. Hij werd Silvestre Murillo genoemd, en hij was de ijverigste leerling van de school en Cadalso's beste vriend. Zijn vader, koster van de Montserrat-kerk, had een rechtenstudie voor hem in gedachten, want hij had zichzelf wijsgemaakt dat de snotneus een hele piet zou worden, misschien wel een vermaard redenaar of – waarom niet? – minister. De toekomstige beroemdheid zei tegen zijn makker:

'Kijk, joh, als ze mij zo zouden jennen, hè, dan zou 'k ze zo genadeloos op hun bek slaan dat ze 't zouden uitschreeuwen. Maar ja, jij bent een slapjanus. 'k Vind dat je mensen geen spotnamen mag geven. Weet je wie z'n schuld 't is? Van Woelwater, die van 't pandjeshuis. Gister vertelde-ie dat z'n moe had gezegd dat je oma en je tantes de Miauws worden genoemd omdat hun gezichten d'r op lijken, dat wil zeggen, omdat ze een kattenkop hebben. Ze zei dat ze zo worden genoemd in de engelenbak van de Koninklijke Schouwburg, en dat ze altijd op dezelfde plaats zitten, en als ze binnenkomen zeggen alle

mensen in de zaal: “Kijk, daar heb je de Miauws”.’

Luisito Cadalso werd vuurrood. De verontwaardiging, de schaamte en de ontsteltenis die hij voelde belemmerden hem de gekrenkte eer van zijn familie te verdedigen.

‘Woelwater is ’n ordinair stuk vreten, een onbenul,’ ging Silvestre verder. ‘Mensen spotnamen geven dat is iets voor boerenpummels. Z’n vader is ’n kinkel, z’n moeder is een trien, en z’n tantes zijn lastige tantes. Arme mensen uitzuigen, daar leven ze van, en ’k zal je ’ns wat zeggen, als iemand daar z’n cape naartoe heeft gebracht en ’m niet op tijd weer ophaalt, dan plukken ze ’m kaal, dat wil zeggen, de cape wordt verkocht en jou laten ze sterven van de kou. M’n moeder noemt ze de harpijen. Heb je ze wel ’ns gezien als ze de capes op ’t balkon hangen om ze te luchten? Ze zijn zo lelijk als de nacht, en m’n vader zegt dat ze zo’n gok van ’n neus hebben dat je d’r een tafelpoot van zou kunnen maken en dat je dan nog hout zou overhouden ook... Woelwater is ’n lelijke aap, altijd maar komedie spelen en dan die gekke bekken die-ie trekt, net ’n cirkuskloon. Natuurlijk, omdat ie zelf ’n bijnaam heeft wil ie dat anderen betaald zetten en geeft ie er jou ook een. Bij mij durft ie dat niet, omdat ie wel weet dat ik niet met me laat spotten, om de dooie dood niet... Maar ja, omdat jij zo’n dooievisjesvreter bent, dat wil zeggen, omdat je geen kik geeft als ze de draak met je steken, ja dan is ’t geen wonder dat ze je in de maling nemen.’

De kleine Cadalso bleef voor de deur van zijn huis staan en keek zijn vriend droevig aan. De ander gaf hem een por met zijn elleboog.

‘Ik zal je niet Miauw noemen!’ zei hij. ‘Wees maar niet bang dat ik je Miauw noem.’ En hij stootte weg naar Montserrat.

In het portaal van het pand waar Cadalso woonde was een openbaar schrijver gevestigd. In het wandje of schot, dat was beplakt met bont marmerpapier, ging het loket van het kantoor of bureautje schuil waar aan de lopende band onbelangrijke zaken werden afgehandeld. Welke diensten er allemaal werden aangeboden viel te lezen op het handgeschreven bordje dat aan de voordeur hing. Het zag eruit als een inhoudsopgave en luidde aldus:

- Huwelijken – Snel en voordelig geregeld.
- Dienstmeisjes – Aangeboden.
- Tafelbedienden – Leverbaar.
- Kokkinnen – Worden gezocht.
- Accordeonleraar – Aanbevolen.
- NB – Privékantoor voor dames beschikbaar.

In gedachten verzonken liep de brave Cadalso langs het wandje toen door het gat dat als loket dienst deed deze woorden klonken:

‘Luisín, mallerd, ik ben hier.’

De jongen keerde op zijn schreden terug en een grote, struise vrouw stak haar armen achter het schot vandaan om hem tegen zich aan te drukken en over zijn bol te aaien.

‘Jij bent ook een mooie! Voorbij lopen zonder iets tegen me te zeggen. Hier heb ik wat lekkers voor je. Mendizábal is weggegaan om wat dingen te regelen. Ik ben alleen en pas op de zaak voor het geval er iemand komt. Kom je gezellig bij me zitten?’

Mevrouw Mendizábal was zo zwaarlijvig dat wanneer zij in het kantoortje zat het wel leek of er een koe was binnengekomen: haar dikke achterwerk rustte op een krukje en haar volumineuze boezem nam de resterende ruimte in beslag. Ze had zelf geen kinderen en was gek op alle kinderen uit de buurt, in het bijzonder op Luisito, die ze vertroetelde en haar deernis opwekte omdat hij zo gehoorzaam en zoet was, en meer nog dan dat, omdat

bij hem thuis 'schraalhans keukenmeester' was zoals ze het noemde. Ze bewaarde iedere dag iets lekkers voor hem en gaf hem dat wanneer hij uit school kwam. Die middag was het een zoet broodje dat op de zandstrooier lag. Er zaten een heleboel zandkorrels op het suikerlaagje, maar Cadalso lachte daar niet op en zette er begerig zijn tanden in.

'En nu als de wiedeweerga naar boven,' zei de vrouw van de brieven-schrijver, terwijl de jongen knarsend het broodje verorberde. 'Vooruit, lieverd, straks krijg je nog op je kop van je oma. Als je je boeken naar boven hebt gebracht kom je weer naar beneden om me gezelschap te houden en om met Canelo te spelen.'

Het jochie vloog de trappen op. De deur werd opengedaan door een vrouw met een gezicht dat numismatici voor raadsels zou hebben gesteld; want leek het, en profiel en onder een bepaald licht, op een afgesleten munt met de kop van iemand van rond de zestig jaar, andere keren zou een kenner, daar het effigie er zo goed geconserveerd uitzag, de afgebeelde persoon schatten op zo'n achtenveertig, hooguit vijftig jaar.

Ze had een fijn en sierlijk gelaat, van het soort dat 'popperig' wordt genoemd; een nog rozerode huid en asblonde haren – een tint verkregen door pure alchemie, zo leek het wel – die, waar het de lokken rond het voorhoofd betrof, bleek gaven van een artistieke gedurfdheid. Twintig, vijfentwintig jaar voordat dit verhaal speelt, schreef een journaliste dat de koersberichten van meel verzorgde en kopij leverde voor roddelbladen, op de volgende manier over de verschijning van bovengenoemde dame in de salons van een gouverneur van een provincie derde klasse: 'Wie is die figuur die omhuld door wazige wolken en getooid met de gouden stralenkrans uit de veertiende-eeuwse iconografie zo lijkt weggelopen van een schilderij van fra Angelico?' De wazige wolken waren het japonnetje van gaas dat mevrouw Villaamil in die dagen in Madrid had besteld en de gulden nimbus, de duivel hale me als dat niet het gedurfde kapsel was, dat destijds nog hoogblond moet zijn geweest en dus vergelijkbaar, literair gesproken dan, met het goud van Arabië.

Vier of vijf lustra na deze successen op het gebied van de *élégance* in de provinciestad, waarvan de naam er nu even niet toe doet, droeg doña Pura, want zo heette de dame, op het moment dat ze de deur opendeed voor haar kleinzoon een niet bijster schone kapmantel, niet bijster nieuwe vilten sloffen en een slobberige kamerjas van groene tartan.

'O, Luisín, ben jij het,' zei ze tegen hem. 'Ik dacht dat het Ponce was met de kaartjes voor de schouwburg. Hij had ons beloofd ze om twee uur te komen brengen. Op die jongelui van tegenwoordig is geen staat te maken!'

Op dat moment verscheen er nog een vrouw, die even kort van stuk was als de vorige en ook wat betreft het popperige van haar gezicht en de raadselachtigheid van haar leeftijd erg op de ander leek. Ze ging gekleed in een versleten jak, dat in een vorig leven als herenjas dienst had gedaan, en een lang schort van pakdoek, overduidelijk een keukenkloffie. Ze was de zus van doña Pura en heette Milagros. In de eetkamer, waar Luis zijn boeken neerlegde, zat vlak bij het raam, gebruikmakend van het laatste licht van die korte dag in februari, een jonge vrouw te naaien. Ook dat vrouwspersoon leek enigszins op de twee andere, met het verschil dat ze jonger was. Het ging om Abelarda, dochter van doña Pura en de tante van Luisito Cadalso. Zijn moeder, Luisa Villaamil, was gestorven toen het jochie amper twee jaar was. De vader, Víctor Cadalso, zal verderop nog ter sprake komen.

Toen de drie vrouwen weer bij elkaar zaten, kakelden ze over het ongehoorde feit dat Ponce (de titulaire verloofde van Abelarda die de familie voorzag van vrijkaartjes voor de Koninklijke Schouwburg) om half vijf nog steeds niet was komen opdagen terwijl hij de kaartjes normaal gesproken om twee uur bezorgde.

‘Zo, in deze onzekerheid, niet wetend of we vanavond nu wel of niet naar de schouwburg kunnen, kan een mens toch geen beslissingen nemen of voorbereidingen treffen. Maar dat kan meneer geen snars schelen!’ zei doña Pura met een sneer naar de verloofde van haar dochter, waarop deze antwoordde: ‘Moeder, het is pas half vijf. Er is nog alle tijd. Hij heeft vast kaartjes voor ons, dat zult u zien.’

‘Ja, maar voor voorstellingen als die van vanavond, waar zo weinig kaartjes voor zijn dat je er alleen via goede relaties een paar kunt bemachtigen, getuigt het van wreedheid om ons zo lang in onzekerheid te laten.’

Ondertussen bestudeerde Luisito zijn oma, zijn oudtante, zijn jonge tante, en na hun uiterlijk te hebben vergeleken met de kat die in de eetkamer aan de voeten van Abelarda lag te slapen, vond hij dat de overeenkomst verbluffend was. Door zijn levendige fantasie kwam hij meteen op de gedachte dat de drie vrouwen eigenlijk katten ‘op twee poten en met kleren aan’ waren, zoiets als de gelaarsde kat uit het bekende sprookje. En dit malle idee maakte dat hij zich afvroeg of hij dan misschien ook een ‘rechtlopende’ kat was en of hij miauwde als hij praatte. Een tel later kwam hij tot de slotsom dat de spotnaam waarmee zijn oma en tantes in de engelenbak van de Koninklijke Schouwburg werden aangeduid in elk geval de normaalste zaak van de wereld was en ook nog eens zo logisch als wat. Dit alles ontsproot aan zijn brein in minder dan geen tijd, met de koortsachtige gloed van een goed stel hersens dat zich oefent in observatie en logisch denken. Hij werd echter in zijn kattenspinsels gestoord door zijn oma die over zijn bol streek en hem vroeg:

‘Heb je vanmiddag je vieruurtje niet gekregen van Paca?’

‘Jawel, mama... Ik heb het al op. Ze zei dat ik mijn boeken boven moest brengen en daarna weer bij haar moest komen om met Canelo te spelen.’

‘Nou, ga dan maar gauw, jongen; ga maar lekker spelen als je daar zin in hebt. Of wacht, ik herinner me opeens wat... Blijf niet te lang beneden want je opa heeft je nodig. Je moet iets voor hem doen.’

De vrouw liep met het jochie mee en toen ze hem uitliet, klonk uit een vertrek naast de voordeur een holle grafstem die riep:

‘Puuura, Puuura.’

De aangeropenen opende een deur die zich links van het halletje bevond en verdween in het zogeheten kantoor, een hokje van nog geen drie bij drie met een raam dat uitkwam op een somber plaatsje. Aangezien het buiten al begon te schemeren, was in het vertrek nauwelijks meer te onderscheiden dan het oplichtende vierkant van het venster, waartegen zich een langgerekte schaduw aftekende, die als een openklappend knipmes leek op te veren uit een fauteuil en wanhopig zijn armen in de lucht gooide terwijl een angstaanjagend matte stem zei:

‘Zou je me niet eens een lamp brengen? Je weet toch dat ik hier zit te schrijven en dat het vroeger donker wordt dan ik zou willen. Straks verpest ik mijn ogen nog door dat getuur naar dat vervloekte papier.’

Doña Pura ging naar de eetkamer, waar haar zuster al bezig was met het aansteken van een petroleumlamp. Even later bracht mevrouw het licht naar haar man. Het kleine vertrekje en zijn bewoner doemden op uit de duisternis als iets dat men schept uit het niets.

‘Ik zit te verkleumen,’ zei don Ramón Villaamil, de echtgenoot van doña Pura. Hij was een lange, magere man, met grote, schrikwekkende ogen, een gele huid die helemaal was doorgroefd met enorme plooiën waarin de strepen schaduw wel vlekken leken; zijn lange, doorschijnende oren lagen dicht tegen zijn schedel aan; zijn dunne stoppelbaardje was lukraak doorschoten met grijze haren, witte wolkjes in een zee van zwart; de schedel was

glad en had de kleur van een opgegraven bot, alsof hij zojuist was losgewroet uit een knekelveld om er zijn hersens mee te bedekken. Door de robuuste kaakpartij, de reusachtige mond, de combinatie van de kleuren zwart, wit en geel die streepsgewijs over het gezicht liepen, en door de woeste, donkere ogen drong zich onvermijdelijk de vergelijking op met de kop van een oude, afgeteerde tijger van wiens vroegere - schoonheid, nadat hij had geschitterd op rondreizende tentoonstellingen van wilde dieren, niets anders resteert dan zijn bontgekleurde huid.

‘Wie heb je geschreven?’ vroeg mevrouw, terwijl ze de vlam die zijn walmende tong boven het lampenglas uitstak lager draaide.

‘De personeelschef, meneer Pez, Sánchez Botín en ieder ander die me uit deze situatie zou kunnen redden. Voor de acute nood (*hij slaakt een diepe zucht*) heb ik besloten mijn vriend Cucúrbitas maar weer eens lastig te vallen. Van al mijn vrienden is hij de enige echte christenziel, een heer, een fatsoenlijk man, iemand die zich de nooddrift van zijn medemens aantrekt... Wat een verschil met al die anderen! Je weet wat dat hondsvot van een Rubín me gisteren geflikt heeft. Ik schilder hem onze ellende, ik trek een beschaamd gezicht, ik smeeek hem... maar niks hoor, een paar aalmoezen, en... God weet wat je niet eerst moet wegslikken voordat je besluit die stap te zetten... wat een knauw het is voor je eigenwaarde... De ondankbare hond, alsof hij alles vergeten is, klerk was hij op mijn kantoor toen ik afdelingschef was, schaal vier, en die brutale rakker, die mij gepasseerd is omdat hij zo'n grote mond heeft, ja die het maar liefst tot gouverneur heeft geschopt, die bestaat het om me af te schepen met een paar centen.’

Villaamil ging weer zitten en sloeg met zijn vuist op het bureau waardoor de brieven even opwipten, alsof ze uit pure angst wilden wegvlugten. Toen hij zijn vrouw hoorde zuchten, richtte hij het gele voorhoofd op en vervolgde op smartelijke toon:

‘Op deze wereld is het een en al egoïsme en ondankbaarheid, en hoe meer gemene streken je worden geleverd, hoe meer je er nog te wachten staan... Neem nou Montes, die boef; zijn carrière heeft hij aan mij te danken, want ik heb hem destijds nog voorgedragen voor promotie bij Centrale Invordering. Wil je wel geloven dat hij me niet eens meer groet? En gewichtig dat meneer doet, zelfs een minister heeft het niet zo hoog in zijn bol... En steeds maar weer een schaal hoger. Laatst nog, op veertienduizend zit hij nu. En hoepsasa, elk jaar promotie... Dat is de beloning voor naar boven likken en naar beneden trappen. Hij weet geen fluit van administratie, het enige waarover hij met de directeur kan praten is de jacht, de windhond en de lokvogel en weet ik wat al niet meer... En hij schrijft slechter dan een kleuter, accijns met een korte ei en peildatum met een lange ij... Maar goed, laten we ophouden over die narigheid. Zoals ik al zei heb ik besloten opnieuw mijn licht op te steken bij onze vriend Cucúrbitas. Weliswaar is dit al de vierde of vijfde keer dat ik hem bestook, maar ik zou niet weten bij wie ik anders moet aankloppen. Cucúrbitas begrijpt pechvogels; hij heeft medelijden met ze omdat het hem zelf ook niet altijd mee heeft gezeten. Ik heb hem nog gekend toen hij rondliep in een kapotte broek en met een hoed die stijf stond van het vuil... Hij weet dat ik hem dankbaar ben... Denk je dat er een einde zal komen aan zijn goedheid?... God hebbe genade met ons, want als die vriend ons nu ook in de kou laat staan kunnen we beter allemaal van het viaduct springen.’

Starend naar het plafond slaakte Villaamil een diepe zucht. De uitgerangeerde tijger metamorfoseerde. Hij kreeg de verzaligde uitdrukking van een apostel die omwille van het geloof de martelaarsdood ondergaat, zoiets als de heilige Bartolomeus van Ribera die, als ware hij een geitje, hangend aan een boom wordt gevild door het heidense geteisem. O ja, wat nog gezegd moet is dat deze Villaamil degene was die door stamgasten van bepaalde cafés Ramses II werd genoemd.

'Goed, geef me die brief voor Cucúrbitas nu maar hier,' zei doña Pura, die zo gewend was aan dergelijke jeremiades dat ze er niet meer van opkeek. 'De jongen zal hem meteen wegbrengen. Je moet vertrouwen hebben in de voorzienigheid, man, zoals ik. Je moet het hoofd niet in de schoot leggen. *(met blijmoedig optimisme)* Ik heb zo'n voorgevoel... en je weet dat ik me zelden vergis... dat je voor het einde van de maand weer een betrekking hebt.'

‘Een betrekking!’ riep Villaamil uit, zijn hele ziel in die woorden leggend. En zijn handen, nadat ze een poosje boven zijn hoofd hadden rondgedoeld, zegen neer op de armleuningen van de stoel. Maar toen dat gebeurde was doña Pura er al niet meer, want zij was weggelopen met de brief en riep van boven aan de trap haar kleinzoon, die in de portiersloge was.

Het liep al tegen zessen toen Luis met de brief op pad ging, maar niet nadat hij eerst nog snel even was binnengewipt in het kantoortje van het schrijversechtpaar.

‘Dag lieverd van me,’ zei Paca, en ze gaf hem een zoen. ‘Snel terugkomen, hè? Zorg ervoor dat je voor het eten weer thuis bent. *(ze leest het adres op de envelop)* ‘Asjemenou... Dat is een hele tippel, helemaal naar de Calle del Amor de Dios. Weet je de weg? Zul je niet verdwalen?’

Verdwalen, hij? Kom nou, hij was al meer dan twintig keer naar meneer Cucúrbitas en naar andere meneren gestuurd met mondelinge of schriftelijke berichten! Hij was de boodschapper van zijn opa’s verschrikkelijke momenten van beklemming, -droefenis en ongeduld. Hij was het die de verzoeken van de ongelukkige ex-ambtenaar wegbracht naar de deze of gene wijk, smeekbedes om een aanbeveling of een helpende hand. En door die koeriersdiensten was hij zo vertrouwd geraakt met de hoofdstedelijke topografie dat hij alle buurten van Madrid kende als zijn broekzak. En hoewel hij altijd wist wat de kortste weg was naar de plaats van bestemming, nam hij meestal de langste weg, uit gewoonte, omdat hij nu eenmaal hield van banjeren, of anders was het de observator in hem die hem ertoe bewoog etalages te bestuderen, te luisteren, zonder een woord te missen, naar de praatjes van charlatans die elixers verkochten of goocheltrucs uithaalden. Wie weet, misschien kwam hij wel een aap tegen die paardjereed op een hond of die de chocoladeklutser precies zo hanteerde als een ‘echt mens’; andere keren was het een zielige, uitgehongerde beer aan een ketting, of zogenaamde Italianen, Turken en Moren die een aalmoes vroegen in ruil voor een kunstje. Ook keek hij graag naar chique begrafenistoeten, het schoonspuiten van de straten, soldaten die marcheerden op marsmuziek, steenblokken die omhoog werden gehesen voor een huis in aanbouw, de Heilige Teerspijze omringd door een hele stoet kaarsen, de extra paarden om tramwagens een helling op te trekken, het planten van bomen en al het andere wat de openbare weg aan attracties te bieden had.

‘Kleed je maar lekker warm aan,’ zei Paca terwijl ze hem nog een pakkerd gaf en zijn sjaal om zijn nek wikkelde. ‘Ze zouden wel eens een paar wollen handschoenen voor je kunnen kopen. Je handen zijn bevroren, ze zijn helemaal opgezwollen van de kou. Ach, ach, hoeveel beter zou je bij je tante Quintina af zijn! Nou, vooruit, geef Mendizábal een kus! En neem Canelo maar mee.’

Vanonder de tafel kwam een hond tevoorschijn met een mooie kop, korte pootjes, een krulstaart en een biscuitkleur, die kwispelend voor Luis uit begon te lopen. Paca liep achter hen aan naar de deur en keek de twee na. Toen ze weer terug was in het kantoortje pakte ze haar breiwerk op en zei tegen haar man:

‘Arm joch! De godganse dag laten ze hem voor postbode spelen. De bedelbrief die hij nu moet bezorgen is bestemd voor -dezelfde persoon bij wie ze de laatste dagen ook al hebben gebietst. Die goede man is er mooi klaar mee! De Villaamils zijn nog erger dan de druifluis. En reken maar dat die drie kale madammen vanavond evenzogoed weer vrolijk naar de schouwburg gaan en de bloemetjes buiten zetten.’

‘De mensen hebben geen moraal meer,’ oordeelde Mendizábal gewichtig. ‘Leugen en bedrog, dat is het enige wat nog telt.’

‘En ze staan bij iedereen in het krijt. (*haar breipennen gaan wild heen en weer*) De slager zegt dat hij ze niet meer poft, ook al knopen ze hem op; de groenteboer heeft ze lik op stuk gegeven en de bakker, van hetzelfde laken een pak... Als die kermispoppen nou eens probeerden de endjes aan elkaar te knopen en alle dagen, als het niet anders kan, een pan piepers op tafel zetten... Maar nee hoor, kun je begrijpen... Piepers, zij! Armeschapen! Zodra ze een meevallertje hebben, ook al is het van de bedeling, spelen ze mooi weer en kan het niet op. Ja, wat niemand ze nadoet is het vermaken van kleren, zodat het lijkt of ze heel wat te verteren hebben. Doña Pura is de hele ochtend bezig met het zetten van pijpenkrullen op haar voorhoofd, en doña Milagros heeft al vier keer de stof gekeerd van die jurk waarin je haar kunt uittekenen, met de kleur van mosterdpap. En dan die meid, die druil, keer op keer lapt ze haar hoed op, nu eens door er een paar oude linten aan te zetten of een kippenveer, dan weer door er een spijkertje in te steken, je weet wel, met zo’n goudkleurige kop die worden gebruikt om platen op te hangen.’

‘Valsheid der valsheden... Noodlottige gevolgen van het materialisme,’ zei Mendizábal, die zinnen uit de kranten waarop hij geabonneerd was placht aan te halen. ‘Bescheidenheid is tegenwoordig ver te zoeken, eenvoud van leven heeft afgedaan. Waar is die eervolle armoede van onze ouders, waar is die... (*hij herinnert zich de rest niet meer*) waar is die... hoe heet dat ook weer?...’

‘Als die arme don Ramón zijn ogen sluit, gaat hij rechtstreeks naar de hemel. Hij is een heilige en een martelaar. Als ik hem aan een betrekking zou kunnen helpen zou ik dat meteen doen, geloof dat maar. Ik heb zo met hem te doen! Hij kijkt uit zijn ogen alsof hij de mensen wil opeten, de arme man. En dat zal hij nog eens doen ook, niet uit slechtheid, maar van pure honger. (*ze steekt de vierde pen in haar haar*) Je wordt gewoon bang als je hem ziet. Ik snap niet dat de minister, als hij hem zijn kantoor ziet binnenkomen, niet sterft van angst en hem een baan geeft alleen maar om hem niet meer te hoeven zien.’

‘Villaamil,’ zei Mendizábal zelfgenoegzaam, ‘is een fatsoenlijke man en de regering die we nu hebben bestaat uit een stel boeven. Er is geen fatsoen meer, er is geen moraal meer, er is geen rechtvaardigheid meer. Dieverij, atheïsme, brutaliteit, dat is er ja. Daarom krijgt hij geen baan en zal hij nooit een baan krijgen zolang niet die ene opstaat die de rechtvaardigheid kan herstellen. Ik zeg het altijd tegen hem als hij hier in het portaal een praatje met me komt maken: “Pieker er maar niet langer over, don Ramón. Het is allemaal de schuld van de vrijheid van godsdienst. Want zolang het rationalisme hoogtij viert, mijn beste don Ramón, zolang de kop van de slang niet vertrapt is, en... (*hij raakt de draad van zijn verhaal kwijt*) en zolang... precies... ik bedoel, ik zeg altijd maar zo... (*en hij breit er een eind aan*) Er is geen moraal meer!’

Ondertussen liepen Luisito en Canelo door de Calle Ancha en sloegen, hun route vervolgend, de Calle del Pez in. Wanneer de hond te ver vooruit was gelopen bleef hij staan en keek met zijn tong uit zijn bek achterom. Luis hield soms stil voor een etalage en zei dan tegen zijn kameraad: ‘Canelo, kijk eens wat een mooie trompetten,’ of iets van gelijke strekking. Het dier ging op twee poten staan en leunde met zijn voorpoten op de rand van de etalage, maar die trompetten vond hij blijkbaar niet bijster interessant want hij trippelde al snel weer verder. Ten slotte kwamen ze bij de Calle del Amor de Dios. Sinds Canelo door een andere hond, woonachtig in het pand van Cucúrbitas, was toegeblaft, was hij zo verstandig niet mee naar boven te gaan en bleef hij voor de deur wachten op zijn vriend. Deze liep naar de tweede verdieping, waar de onvermoeibare beschermer van zijn grootvader woonde. De huisbediende die opendeed keek die avond echter erg nors.

'Mijnheer is er niet.' Maar de kleine Luis, die van zijn grootvader instructies had gekregen voor het geval het slachtoffer niet thuis was, zei dat hij wel even zou wachten. Hij wist dat de heer don Francisco Cucúrbitas moest komen omdat hij steevast om zeven uur aan tafel ging. De jongen nam plaats op de bank in de hal. Zijn voeten kwamen niet tot de vloer en hij liet ze bungelen om iets te doen te hebben tijdens het vervelende lange wachten. De kapstok van als oudeiken gebeitst dennenhout, met goudkleurige haken voor de hoeden, met zijn spiegel en de gaten voor paraplu's had vroeger zijn grote bewondering gewekt, maar nu kon het ding hem weinig meer bekoren. Heel anders zat het met de kat, die vaak uit het binnenste deel van het huis kwam aangetrippeld om zich tegen hem aan te vlijen. Maar die avond moest het beest andere bezigheden hebben want hij liet zijn snuit niet zien. Daarentegen zag Luis wel de dochters van Cucúrbitas; het waren aardige en liefvallige meisjes. Ze kwamen meestal even een kijkje nemen in de hal als hij er was en wierpen hem dan een blik vol medelijden of minachting toe, maar nog nooit hadden ze iets aardigs tegen hem gezegd. Mevrouw Cucúrbitas, die zo dik en rond was dat Luis in haar een menselijke imitatie zag van de olifant Pizarro, die destijds reuzepopulair was onder de Madrileens kinderen, placht ook dikwijls even langs te hobbelen, en de kleine Cadalso kende haar trage, zware tred inmiddels goed. Mevrouw liep naar de hoek van de gang met de hal en vanaf die plek wierp ze een argwanende blik naar de kleine bode. Vervolgens verdween ze weer naar binnen zonder een woord tegen hem te zeggen. Zodra de jongen haar hoorde aankomen, sprong hij overeind en ging, de goede manieren die zijn opa hem had bijgebracht indachtig, kaarsrecht staan. 'Hoe maakt u het? Gaat alles naar wens?' Maar de vleesklomp, die wat corpulentie betreft kon wedijveren met Paca, de vrouw van de openbare schrijver, verwaardigde zich niet hem te antwoorden en ging stampend als de heimachine die Luis op straat had gezien weer weg.

Die avond was de eerbiedwaardige Cucúrbitas laat. De kleinzoon van Villaamil merkte dat de meisjes ongeduldig begonnen te worden. De reden daarvoor was dat ze naar de schouwburg gingen en vroeg wilden eten. Eindelijk klonk de bel en de huisbediende snelde naar de deur om open te doen terwijl de bakvissen, die hun vader herkenden aan zijn voetstappen en aan zijn belletje, door de gangen renden, gillend dat het eten opgediend kon worden. Toen meneer binnenkwam en Luis zag, liet hij met een flauwe grimas zijn ongenoegen blijken. De jongen stond op en vuurde een begroeting op hem af, waarna Cucúrbitas, zonder hem te antwoorden, in zijn kantoor verdween. De kleine Cadalso, die net als bij vorige gelegenheden wachtte tot meneer hem bij zich zou roepen, zag dat zijn dochters naar binnen -gingen om hun vader tot spoed te manen, en hij hoorde hem zeggen: 'Ik kom dadelijk... zet de soep maar alvast op tafel,' en onwillekeurig dacht hij hoe lekker die soep die op tafel werd gezet wel niet moest smaken. En terwijl hij dat dacht, kwam een van de jongedames het kantoor uit en zei tegen hem: 'Ga maar naar binnen.' Met zijn pet in zijn hand zijn begroeting herhalend, die don Francisco ten slotte op vaderlijke toon beantwoordde, ging hij naar binnen. Het was een heel aardige meneer, meende Luis, die niet de lichtelijk misnoegde uitdrukking op het glanzende gezicht van de goedgunstige ambtenaar begreep en aannam dat hij die avond hetzelfde zou doen als bij eerdere gelegenheden. De kleine Cadalso herinnerde zich de procedure heel goed: de heer Cucúrbitas las eerst de brief van Villaamil, schreef vervolgens zelf een brief of haalde, zonder iets te schrijven, een groen of een paars biljet uit zijn portefeuille en nadat hij dat in een envelop had gestopt, gaf hij die aan hem met de woorden: 'Hier jongen, je kunt gaan.' Ook kwam het geregeld voor dat hij een paar munten uit zijn zak viste, er een rolletje van maakte en dat aan hem gaf, zijn handeling vergezellend van dezelfde woorden als altijd, maar met deze toevoeging: 'Voorzichtig, niet verliezen hoor, en pas op voor

zakkenrollers. Stop het goed weg in je broekzak... zo ja... Je bent een flinke jongen. Ga met God.'

Maar die avond, o jee, staand voor de 'ministerstafel', zag Luis dat don Francisco, zijn borstelwenkbrauwen fronsend, een brief schreef en dat hij de envelop sloot zonder er een biljet of een muntstuk bij te voegen. Ook viel het de jongen op dat toen de weldoener zijn naam erop zette, hij diep zuchtte en dat hij hem vervolgens met groot medelijden aankeek.

'Nog een prettige avond,' zei de kleine Cadalso nadat hij de brief had aangenomen, en de goede man legde een hand op zijn hoofd. Bij het afscheid nemen gaf hij hem twee stuivers en voegde aan zijn genereuze daad deze edelmoedige woorden toe:

'Koop daar maar wat lekkers voor.'

De jongen kon zijn geluk niet op... Maar toen hij de trap afliep werd hij overvallen door een treurigstemmend idee: vandaag zit er niks bij de brief. Het was inderdaad de eerste keer dat hij daar vertrok met een envelop zonder iets anders dan een briefje erin. Het was de eerste keer dat don Francisco hém geld gaf, voor zijn eigen zak, om zijn snoepzucht aan te moedigen. Dit alles besepte hij met de scherpzinnigheid die de vrucht was van de vroegtijdige ervaring met dat soort boodschappen. Maar wie weet, zei hij even later, een gedachte verwoordend die hem was ingegeven door zijn onnozelheid, misschien staat er in die brief wel dat hij morgen een betrekking krijgt...

Canelo, die al ongeduldig begon te worden, liep naar hem toe zodra hij de deur uitkwam. Getweeën begaven ze zich op weg, en bij een suikerbakkerij in de Calle de las Huertas kocht Luis twee zoete broodjes van tien cent per stuk. De hond at er een en Cadalsito de ander. Daarna, hun lippen aflickend, zetten ze er flink de pas in, de kortste weg zoekend door het labrynt van straten en pleintjes die even ongelijkmatig verlicht als bevolkt waren. Hier veel gaslantaarns, daar complete duisternis; grote drukte afgewisseld met verlatenheid en ronddwalende figuren. Ze kwamen door straten waar je bijna niet kon lopen van de mensen, die zich gehaast een weg baanden; en door straten waar ze meer vrouwen dan lampen zagen; en door weer andere straten met meer honden dan mensen.